

Muirísigh an Spidéil

Seán Ó Neachtain

Ba de shliocht Normannach iad Muirísigh na Gaillimhe. Bhíodar ar cheann de cheithre threibh dhéag na cathrach. Tá an chéad thrácht ar an gclann i saol Chathair na dTreabh in 1486 nuair a luathaítear Risteard Mares (an litriú a bhí ar an sloinne ag an am) ina bháille sa chathair. Ba é William Mares an chéad duine den chlann a bhí ina Mheara ar Ghaillimh sa tréimhse 1527-28. Ba ag tús an seachtú céad déag a chuirtear síos orthu faoin sloinne Morris agus ba mhór le rá iad i saol polaitiúil agus gnó an bhaile mhóir.

Mar spré a fuair na Muirísigh a gcuid talún ar an Spidéal. Phós George Morris Fitzjames oifigeach in arm Rí Shéamais, Caitriona Nic Giolla Phádraig as Oileáin Arainn sa mbliain 1684. Dream gustalach a bhí i muintir Mhic Giolla Phádraig a raibh seilbh acu ar chuid mhaith d'Inis Mór agus tábhacht nach beag leo i gcúrsaí gnó i mbaile mór na Gaillimhe agus ina chomharsanacht. Bhí cuid mhaith talún acu i gceantair Chois Fharraige ag an am. Ní taobh le talamh an Spidéil a bhí an lánúin mar fágadh teach mór i sráid Doiminic acu chomh maith. Nuair a bhásaigh athair Chaitríona, Seán Mac Giolla Phádraig in 1709, d'fhág sé £7,500 mar uachta ag a iníon. Bhí duine amháin clainne orthu, Aindriú. Phós Aindriú Muinice de Brún agus bhí beirt mhac mar chlann orthu, James agus George.

Ba fear gnó é James cosúil lena mhuintir roimhe agus bhí muileann plúir aige i Sráid Doiminic i nGaillimh. Chuaigh George isteach san arm agus thug a thaisteal go dtí an India é thart ar 1785. Chaith sé seacht mbliana déag ansin. Is cosúil gur éirigh teannas idir an bheirt dearthár maidir le talamh an Spidéil mar chuir George an dlí ar James thar éis dó theacht abhaile in 1802 ag iarraidh cúitimh as an méid a bhí ag gabhail dó ón mhaoín a bhí ag dul lena oidhreacht.

Phós James duine de Loingsigh na Gaillimhe agus bhí seisear clainne acu. Ba duine díobh sin Máirtín Muiris a bhí ar dhuine de na chéad Ghiúistísí Síochána Caitliceacha i gContae na Gaillimhe agus ba é an chéad Ard-Sirriam Caitliceach ar Ghaillimh é ó réimeas Shéamais 11 i leith.

Rugadh Máirtín in 1784. Ba é a thóg an teach mór i mBoth Chuanna ar thalamh a athar. Bhí cáil mhór air sa gceantar mar gheall ar a ghníomhartha gaisce nirt. Phós Máirtín Siobhán a' Bláca nó Julia Blake in 1822. Cailleadh Julia go tobann leis an gcalar ina teach sa Spidéal ar an 6 Lúnasa 1833.

D'fhág bás a mhnaoi Máirtín Muiris croíbhriste agus d'fhág sé an Spidéal gan filleadh le cónaí ina theach i Sráid Dominic na Gaillimhe. Thug sé leis a thriúr muirín óg ach chuir sé an gasúr ab óige sa chlann, George, nach raibh ach trí mhí d'aois ar altramas le muintir Uí Fhéinne ar an Tuar Beag, sa Spidéal. Bhí cleamhnas idir na Muirísigh agus muintir Fhéinne mar go raibh duine de mhuintir Fhéinne, Eamonn,

pósta le Barbara Morris.

Chaith George Morris, a bhí ina Theachta Parlaiminte do Ghaillimh ina dhiaidh sin, cuid mhaith dá óige sa Spidéal agus bhí sé i bhfochair John Phádraig Uí Fhéinne nó John Mhaire, nuair a thug seisean a aghaidh síos go Cóbh Chorcaigh le dhul go Meiriceá i mí an Mheithimh 1872. Ba é John Mháire athair John Ford an scannánaí cáiliúil.

Cé gur bhain George cáil amach ina dhiaidh sin mar theachta parlaiminte do Ghaillimh ní raibh an oiread de cháil air agus a bhí ar a dheartháir Micheál. Rugadh Micheál Morris in 1826. Ní raibh sé ach sé bliana d'aois nuair a cailleadh a mháthair. Chuaigh sé ar an mbunscoil i nGaillimh, Scoil Erasmus Smith. Nuair a bhí sé sé bliana déag, chuaigh sé ar ollscoil i gColáiste na Tríonóide i mBaile Átha Cliath.

Ansin, den chéad uair, fuair sé léargas ar na Péindlíthe mar, mar Chaitliceach, ní raibh aon deis aige cur isteach ar chúnamh a fháil chun cabhrú lena chuid scolaíochta. B'éigin dó a bhealach a fóc rud nach raibh éasca mar bhí acmhainn a mhuintir laghdaithe go mór ag an gcruatan a tharraing an Gorta Mór orthu. Togha scoláire a bhí ann agus ardchumas aige leathanaigh a chur de ghlanmheabhair. Bhí sé mór téagartha, ag seasamh ós cionn sé troigh ar airde. Dár leis féin, fuair sé a chuid nirt óna Muirísigh ach tháinig a intleacht ó thaobh a mháthar, ó na Blácaigh.

D'fhág sé Coláiste na Tríonóide le bonn óir ina phóca a bhí bronnta air do bharr a fheabhais léinn. Ag fiche bliain d'aois bhí sé ró óg chun dul le dlí agus chaith sé bliain ag taisteal. Ghoill an méid a chonaic sé i rith aimsir an drochshaoil go mór air agus bhí tionchar láidir aige ar a phearsantacht agus ar a shaol ina dhiaidh sin.

Cáilíodh Micheál Muiris mar dhlíodóir in 1849 agus ba ghearr go raibh gnó láidir dlí curtha le chéile aige agus é ag cleachtadh a ghairme sna cúirteanna ar fud Chuige Chonnacht. Ba gearr gur bhain sé amach dea-cháil dhó féin mar dhlíodóir cumasach cliste a raibh tuiscint agus stuaim ina chuid breithiúnais. Ní raibh a shárú le fáil chun conspóidí beaga idir comharsan a réiteach. Ba mhinic a chomhairle ag teastáil chun cead bealaigh nó "spite feamainne" a shocrú idir dhá pháirtí agus bhí an oiread sin measa air go nglacadh an dá thaobh go fonnmhar lena bhreithiúnas.

Teach Mór an Spidéil

Go deimhin lean a cháil agus níos déanaí bhain sé amach an príomhstádas dlíthiúil a bhí sa tír nuair a déanadh Ard-Aighne dó ar Éirinn in 1866. Ina dhiaidh sin, in 1887, bhain sé amach ardú céime mar Thiarna Príomh-Bhreitheamh agus níos déanaí fós mar Thiarna na bPléadácha Coiteann.

Phós sé Anna Hughes ó Annaghcliff, Contae Longfoirt ar an 18u Mean Fhómhair 1860. Bhí muirín mhór chlainne orthu, triúr déag ar fad, deichniúr acu a mhair, seisear infon agus ceathrar mac. Chaith siad aon am saor a bhí acu sa Spidéal ach nuair a bhíodh na cúirteanna ina suí ba i mBaile Átha Cliath a bhídís ag cur fúthu. Chónaíodar i Londain freisin nuair a bhíodh Teach na dTiarnaí ina sheisiún.

Ba mhór le rá é Micheál Muirís i gcúrsaí reatha na haimsire agus bhí tionchar aige ar shaol na polaitíochta i nGaillimh. Aontachtaí amach agus amach a bhí ann nach raibh tuiscint ar bith aige ar an bpolasaí náisiúnach gur chóir an chuing le Sasana a bhriseadh, polasaí a bhí ag bailiú nirt lena linn. Ní shin le rá nach raibh sé bródúil as a thír agus a dhúchas. Go deimhin níor shéan sé riamh a chreideamh ná a thír ach a mhalairt ar fad. Bhí sé in aghaidh Féin Riail nó *Home Rule* a thabhairt d'Éirinn mar gurbh é a thuairim pearsanta nach mbeadh an tír in acmhainn seasamh ar a cosa féin ag an am. Níor bhain a chuid tuairimí polaitiúla ón meas a bhí air i nGaillimh mar toghadh mar fheisire parlaiminte don bhaile mór é go héasca in 1865. Ba mar ionadaí neamhspleách a sheas sé sa toghchán úd ach ní raibh sé i bhfad i Westminster nuair a d'iompaigh sé a thacaíocht chuig na Tóraithe.

Nuair a fuair Micheál Muirís ardú céime mar Ard-Aighne in 1867, ba é a dheartháir George a bhí roghnaithe ag na Tóraithe chun teacht i gcomharbacht air. Bhí Easpag na Gaillimhe, John McEvilly, ag iarraidh gur liobrálach a gheobhadh an suíochán agus d'áitigh sé ar an Muiríseach tacaíocht a thabhairt do polasaí Gladstone maidir le *Home*

Rule. Nuair a diúltaigh sé, d'fhógair cléir na deoise nach mba iarrthóir sásúil a bhí ann chun seasamh ar son na Gaillimhe. I seanmóir a thug McEvilly ag an am dúirt sé go mbeadh an Muiríseach "*better suited for an Orange than a Catholic constituency*".

Bhí fabhar ag na Muirísigh imeasc na n-údarás rud atá le feiceáil sna teidil a bronnadh orthu mar Bharúin agus mar thiarnaí. Fuair Micheál Muirís a chéad teideal in 1885 mar Bharún agus níos déanaí mar Thiarna Chill Aithnín. Lean an teideal sin an chlann go dtí an lá atá inniu ann.

Ba é Máirtín Henry Fitzpatrick Morris an mac ba shine le Micheál Morris an tríú duine den treibh a bhí ina fheisire Parlaiminte do Ghaillimh. Rugadh Máirtín sa mbliain 1867. Cosúil lena athair, ba leis an dlí a chuaigh sé agus bhí suim aige i gcúrsaí polaitíocht ó aois a óige. Cé nach raibh sé ach tréimhse amháin bliana ina fheisire parlaiminte do Ghaillimh, bhain an toghchán ar sheas sé ann sa bhliain 1900 croitheadh as cúrsaí polaitíochta i gcathair na Gaillimhe. Arís eile, ba duine den chléir a bhí ag cur a chosa i dtaca i gcoinne an Mhuiríseach.

Ba é sin an tAthair Peter Dooley a bhí mar ghiolla toghchánaíochta ag John Pinkerton a bhí ina fheisire do Ghaillimh le deich mbliana roimhe sin ó bhain sé an suíochán le tacaíocht ó Pharnell a roghnaigh é in áit an Chaptaen Ó Shea sa mbliain 1890. Ba as contae Aontroma é Pinkerton, Protastúnach a thug droim láimhe do Pharnell nuair a thit seisean as fabhar mar gheall ar an gcaidreamh a bhí aige le bean an Chaptaen Uí Shé. Bhí an tAthair Dooley ag gríosadh a thréada gach ar fhéad sé i gcoinne an Mhuirísigh. Fiú amháin mháirseáil na mná rialta a chuid gasúir scoile ó Shráid Foster síos go dtí an Fhaiche mhór ag canadh le chéile "*we will hang Lordy Morris from a sour apple tree*".

Bhuaigh Máirtín Muirís an toghchán rud a chuir ionadh

ar lucht tacaíochta *Home Rule* i nGaillimh agus go deimhin ar fud na tíre.

Maraíodh an dara mac, George, ar an gcéad lá de mhí Mheán an Fhómhar 1914 i Villiers-Cotteret in aice le Mons na Fraince le linn an Chéad Chogaidh Mhóir. Fuair mac eile, Redmond, bás in aois a cheithre bliana is fiche agus chuir Charles Ambrose, an duine ab óige, láimh ina bhás féin in aois a hocht mbliana déag. Chuaigh triúr iníon, Lily, Frances agus Eileen, isteach sna mná rialta. Bhí iníon eile, Rose, a raibh anó uirthi agus a mbíodh púicín á chaitheamh aici agus banaltra ina cuideachta beagnach i gcónaí.

Phós Maud oifigeach airm, Gray Wynne i Londain i mí Iúil 1897. Suimiúil go leor bhí an Chuntaois Markievicz ar dhuine de na cailíní a sheas léi in eaglais Naomh Muire Sráid Cadogan in aice le Plás Grosvenor. Ba col ceathrar í an Cuntais Markievicz le Gray Wynne. Chuaigh siad chun cónaí ar ghabháltas muintir Wynne sa Chlochar Riabhach ar bhruach Loch Gile i gcontae Shligigh.

Phós Kathleen Guy Orme as an Abhainn Mhór i Tír Amhlaigh i gCo Mhaigh Eo in Ardeaglais Westminster ar an 17 Eanáir 1907. Ba tiarnaí talún mór le rá iad muintir Orme uair, i dtuaisceart Mhaigh Eo agus i Sligeach, ach an oiread leis na Muirísigh dhíol siad a ngabháltais le Bord na gCeantair Cúng i mblianta tosaigh an chéid seo caite. Cé go mba den chreideamh Protastúnach é Orme tógadh na gasúir a bhí aige féin agus Caitlin mar Chaitlicigh. Phós duine acu, Dorothea, an Coirnéal Robert Berridge in 1934 agus bhí cónaí orthu thiar i dTeach Scríbe ina dhiaidh sin.

D'fhág na Muirísigh rian a láimhe ar cheantair an Spidéil mar bhíodar gníomhach i bhforbairtí a bhain leis an gceantar ina raibh siad mar thiarnaí talún ann. Go deimhin ba bheag an méid talún a bhí acu. Dhá bhaile fearainn, Both Chuanna Thoir agus Thiar, a bhí ina seilbh go dtí 1862. Sa bhliain sin cheannaigh Micheál Muirís baile fearainn an Spidéil Thiar agus sráidbhaile an Spidéil i gCúirt na nEastát Fiachbháite ó Peter Sarsfield Comyn. D'íoc sé £2,500 ar an 727 acra. Bheadh cíós bliantúil de £85-15-4 le fáil aige ar a infheistíocht. Ní raibh aon droch-cháil orthu mar thiarnaí talún ach a mhalairt mar a luaigh an tAthair Máirtín Coen ina thuairisc sa Churadh Connachtach ar an 6 Meitheamh 1975:

"Both the Judge and Mrs. Morris added prestige to the village by their presence and they were kind to their neighbours. Before leaving for the resumption of the law term on the 13th of November 1875 they left much clothes, blankets etc. to the needy of Spiddal."

Níos luaithe fós, le linn aimsir an Ghorta Mhóir, chuir Máirtín Muirís teach ar fáil do na húdaráis i Sáile Chuanna chun fóirithint orthu siúd a raibh tinneas orthu. Tugadh an

Sick House ar an teach ina dhiaidh sin. Ba é Micheál Muirís a chur brú ar na húdaráis céibh nua a thógáil ar an Spidéal. Bhí caladh dídine nó a *harbour of refuge* ag teastáil go géar i gCois Fharraige le fada roimhe sin chun foscadh a thabhairt do bháid iascaireachta agus báid mhóra a bhíodh ag iompar lasta siar agus aniar go Conamara. Bhí go leor den tuairim gur ar an Áill Fhinn i gCnoc na hAille ba chóir an chéibh a thógáil mar gheall go raibh doimhne maith farraige ann. Go deimhin bhí tiarna talún an Chnoic, an Coimíneach, ag cur brú gur ansin a thógfaí an chéibh ina dhúiche féin ach do réir cosúlachta fuair an Muiríseach an ceann is fearr air.

Sa mbliain 1867, bliain a bhí thar a bheith go dona, a thosaigh an obair ar an gCeibh nua. Fostaíodh cúpla cead fear chun bóthar a dhéanamh síos ó bhóthar an Rí go dtí an cladach. Nuair a thuig Proinsias Cuimín agus sagart paróiste an Chnoic an Canónach Ó Liatháin go raibh bob

buailte orthu agus gur sa Spidéal a thógfaidh an chéibh chuir siad i mbun feachtais chun an obair a tharraingt siar go dúiche Shailearna. Cé gur heagraíodh cruinniú mór sa Spidéal chun cur i gcoinne an láithreáin a bhí roghnaithe ba ag an Muiríseach a bhí an focal deireadh. Bhí sé measta go gcosnódh obair na céibhe £8000. Bheadh deontas de £6000 le fáil ón Rialtas agus iasacht de £2000 a bheadh le n-íoc ar ais ag tionóntaí Bharúntacht Mhaigh Cuilinn. Bhí £300 iarrtha mar éarlais roimh a thosódh aon obair Chuir an Muiríseach an £300 ar fáil as a phóca fhéin rud a d'fhág nach mbeadh le n-íoc ar ais ach £1700. Chuir sé sin stop le aon iarracht an chéibh a bhogadh ón Spidéal. Bhí tógáil na Céibhe ar an scéim oibre ba mhó a fhacthas i gConamara go dtí sin le inneall mór tógála agus blaisteála curtha i bhfearas chun an chéibh a thógáil i mBothuna. Tógadh iarnród ón gcoiléar ag barr an bhóthair chun clocha a thabhairt

síos go dtí láithreán na céibhe i bhaigíní a bhí á dtarraingt ag capaill. Bhí tóir as cuimse ar obair a fháil agus i bhfad níos mó ag tóraíocht ná mar a bhí le fáil.

Scéal eile ar fad ab ea an tairbhe a bhí luaite ó thus le tógáil na céibhe, sé sin, go gcuirfeadh sé borradh agus fás faoi thionscail na hiascaireachta i gConamara. Ní mar a shíltear, bítear mar a dúirt an Tiarna Cill Aininn féin nuair a scríobh sé chuig Balfour sa mbliain 1890

"Against my own judgement, I subscribed out of my own pocket three hundred pounds in 1868 to build a pier here".

Bhí an-bhaint ag na Muirísigh le tógáil sheipéal nua an Spidéil ag tús an chéid seo caite. Nuair a thosaigh an sagart paróiste an tAthair Marcús Ó Conaire ag stocaireacht chun an séipéal nua a thógáil ní raibh duine ar bith ba mhó a thug tacaíocht dó ná Máirtín Muirís. Ag cruinniú mór a tionóladh san Magdalen asylum i sráid Foster na Gaillimhe ar an 10

Michael Morris

Marta 1903 a cuireadh tús le feachtas bailiúchán airgid do thógáil an tséipéil.

Ní túisce an tAthair Dooley, a bhí déanamh ionadaíocht ar Easpag na Gaillimhe ag an gcruinniú, críochnaithe lena aitheasc, nuair a bhí an Muireiseach ar a chosa chun rún a mholadh ag tacú leis an bhfiontar.

Ba é an Tiarna Cill Aininn féin ba doimhne a chuir láimh ina phóca ag cur £250 ar fáil don chiste tógála. Go deimhin chuir clann Mhuiris eatarthu £1600 ar fáil as an iomlán de beagnach £6000 a cosain sé an séipéal a thógáil. Ina theannta sin bhí baint mhór ag an Tiarna Cill Aininn le roghnú an ailtire William Scott a rinne dearadh an tséipéil agus a fuair clú agus cáil mar gheall ar a chuid oibre.

Ba fostóir tábhachtach sa gceantair iad na Mhuirisigh. Bhí go leor daoine as an áit ag obair acu. Fiú amháin go dtí an t-am a díoladh an áit le Herbert Buckley i dtús na seascaidí bhí na comharsan ag fáil oibre sa teach mór agus ina thimpeallacht. Is cuimhin liom nuair a bhí me ag obair le linn shaoire an tsamhraidh sa Crúiscín Lán sa Spidéal go mbíodh Peadar Ó Cualáin nó Pete Sheáin Phatch ag cur síos do na cuairteoirí a bhíodh istigh ag ól ar a shaol. Nuair a chuirí ceist ar Phete cén tslí bheatha a bhí aige ba é an freagra a thabharfadh sé “I work for the Lord” rud a bhainfeadh gáire amach agus pionta do Phete go minic. Nuair a bhíodh an pionta beagnach folamh chuirfeadh Pete scairt eile as “And the Lord said to me Peter...” agus níos minice ná a mhalairt bhíodh an dara pionta ordaithe do Phete.

Bohooona Lodge a bhí mar ainm ar an teach mór na Muiríseach i léarscáil ordanáis na bliana 1839.

Spiddal House a bhí tugtha síos i léarscáil na bliana 1899. Rinne an dara Tiarna Máirtín Muiris ath-chóireadh ar an teach in 1910 a bhí deartha ag William Scott an t-ailtire a dhear séipéal Chill Einne. Ba mhór le rá mar theach é ag an am.

Chomh maith leis na háiseanna nua-aimseartha a bhí sa teach ba ag na Muirisigh a bhí an chéad ghluasteán a facthas sa taobh seo tíre. Carr de dhéanamh Napier a bhí inti leis an gclár uimhir IM 50.

Bhí maithe móra na linne ag tarraingt ann. Tháinig Arthur James Balfour a bhí ina Phríomh-Rúnaí ar Éirinn ag deireadh an 19ú céad, Violet Martin, Lady Gregory agus William Butler Yeats agus daoine nach iad.

Dódh an teach mór go talamh sa mbliain 1923 le linn Chogadh na gCarad. Grúpa as Tuaim a bhí i gcoinne an Chonradh a dhó é mar go raibh cairde leo daortha chun báis. Milleadh gach a raibh sa teach agus ba mhór an feall a bhí déanta. Bhí caitheamh ina dhiaidh an bheart seo fiú acu siúd a bhí ag taobhú le taobh na poblachta sa gcogadh cathartha. Ba mhór an cailteanas an leabharlann mór luachmhar a bhí curtha i dtoll a chéile ag an gcéad Thiarna agus curtha leis ag an dara tiarna. Níor tugadh do na searbhóntaí a bhí ina gcónaí sa teach mór an oíche úd ach cúpla nóiméad chun nithe a bhí uathu a thabhairt leo roimh a dhéanfaí an dó. Ba ar stór an línéadaigh agus ar ghiuirléidí cistine ba mhó a bhí a n-aird agus ba iad siúd a chaith siad amach ar lawn an tí mhóir in ionad na leabhair luachmhara a bhí sa leabharlann. Cé go bhfuair Máirtín Muiris cúiteamh de £17,000 as dó an tí chuir an gníomh úd as go mór dó agus go gearr ina dhiaidh

sin chuaigh sé chun cónaí i Sasana nó “ar dheoraíocht” mar a thug sé féin air. Cailleadh é i Lee-on-Solent ar an 11 Lúnasa 1927 in aois a thrí scór bliain. Níor phós sé riamh. Ba é a nia Micheál, mac a deartháir Seoirse a maraíodh sa gcéad chogadh mór a tháinig ina áit agus a ath-thóg teach an Spidéil in 1931.

Ba mhó cáil a bhain an tríú Tiarna Chill Aininn amach dhó féin ná aon duine de na Muirisigh a chuaigh roimhe ní amháin in nÉirinn ach ar fud na cruinne go háirithe mar phearsa mór spóirt idirnáisiúnta. Bhí sé ina uachtarán ar Chomhairle Oilimpeach an Domhain ó 1972 go dtí 1980.

Cé gur dhíol sé an teach sa Spidéal in 1960 choinnigh sé an teach eile ó dheas den bhóthar, Teach Aininn a bhí mar shéipéal ag na Protastúin a chuir fúthu sa Nead na blianta roimhe sin. Tá sé i seilbh na muintire fós agus is ann a thagann a chlann ar saoire ó am go chéile. Tá an chlann sin féin ag tarraing cáil ortha féin mar tá Redmond an mac is sine ag déanamh gaisce ina ghairm mar léiritheoir scannánaíochta. Fuair sé ainmniúchán an Acadaimh sa chatagóir mar phictiúir is fearr leis an scannán “The Reader” sa bhliain 2008. Tá aithne forleathan ar dhuine eile den chlann Micheál nó Mouse Morris mar thraenálaí capall. Ní ón ngaoth a fuair siad na deá thréithe sin mar ár ndóigh ba dual athar dóibh é. Bhí baint mhór aige san le Rásaí na Gaillimhe mar chathaoirleach ar choiste na rásaí ar feadh na mblianta. Bhí sé suimiúil go raibh baint nach beag aige le cúrsaí scannánaíochta agus go speisialta leis an stiúrthóir scannánaíochta John Ford nuair a déanadh an scannán cáiliúil *The Quiet Man*.

Níl amhras ar bith ach go raibh baint ag an bpáirtneireacht seo leis an gcleamhnas idir muintir Mhuiris agus muintir Fheinneadha a labhair me faoi ar ball beag. Go deimhin ba sa Spidéal ba mhian le John Ford an scannán a dhéanamh ach ní raibh óstan sách substaintiúil ann chun freastal ar an bhfiontar agus sin é an fáth gur i gCunga a roghnaíodh mar láthair don *Quiet Man* i 1952.

Is díol spéise é an dearcadh a bhí ag na Muirisigh ar an nGaeilge. Cé go raibh sí ar a thoil ag George agus gur labhair sé í go fonnmhar ní mba amhlaidh dá dheartháir, an chéad tiarna Micheál. Do réir a iníon Maud ní raibh aon ghean aige don tuairim gur chóir an Ghaeilge a bheith mar ábhar éigeantach scoile. Lean a mhac Máirtín an múnla céanna mar nuair a moladh rún ag cruinniú de Chomhairle Chontae na Gaillimhe ag tús an chéid seo caite gur chóir go mbeadh an Ghaeilge ag teastáil chun post a fháil sa tseirbhís phoiblí, ba é an Muiríseach an t-aon chomhairleoir a vótáil i gcoinne an rúin. Mar sin féin bhí sé i láthair ag oscailt Choláiste Chonnacht i mí Lúnasa 1910 agus labhair sé go bríomhar ag moladh na h-ócáide. Bhí dearcadh níos dearfaí ag an tríú Tiarna Micheál mar dúirt sé go mba údar díomá dhó nach raibh an teanga ar a thoil aige agus go raibh sé bródúil go raibh a chuid gasúir ag freastal ar scoil sa Spidéal agus ag foghlaim thrí mheán na Gaeilge. Is fiú a lua go raibh an tríú tiarna níos dioplómaitic ná an bheirt a chuaigh roimhe a bhí beo le linn ré a bhí éagsúil ar go leor bealaí. Níor cheil siad beirt a gcuid smaointe cé go raibh fhios acu nach iad ba mhó a thaitneodh leis a móramh. Ní raibh aon tréith den fheimineachas ag baint leo mar bhíodar bródúil as an oidhreacht ónar fáisceadh iad agus leis an mana clainne a bhí acu SI DEUS NOBISCUM QUIS CONTRA NOS (Má tá Dia linn, cé atá inár gcoinne).